Szelényi Károly: Színek

A fény tettei és szenvedései – Goethe színtana a mindennapokban

A HIPOTÉZIS

Érdemes kimondani az elején a minőséget, ez előfeltétele a megértésnek: *alapkönyvet* írt *Szelényi Károly*. Olyan alapkönyvet, amely kötelező olvasmány kell legyen minden képző- és iparművészeti képzésben, a látásneveléssel foglalkozó felsőoktatásban, pedagógusképzésben, s az amatőr képzőművészeti és tárgyformáló szakkörökben. Személyesen is érzékeny vagyok témájára, mivel korábbi tizenöt évben, harminc iskolában végzett művészeti nevelési kísérletem és kutatásom szerves része volt a színhasználat, színpreferencia, színdinamika is. E kötetet az elsők közt javasolnám ajánlott olvasmánynak középiskolákban. Hosszú lenne a tudományos és a pedagógiai indokokat felsorolni, elég annyit leírni: ez a könyv hiánypótló, egyszerre szakmai és népszerűsítő, stílusában is színes (színelméletnél mi lehetne más?), tankönyv, ráadásul érthető – ami a mai művészetelméleti kínálatban eléggé ritkaságnak számít. Summázva: jó könyv, s több szempontból különleges.

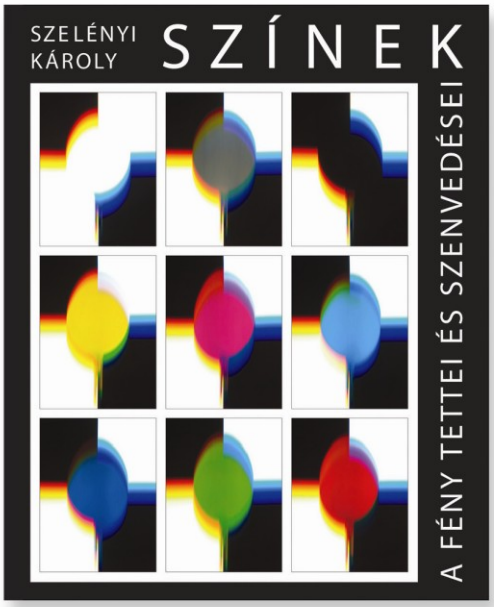

A SZERZŐRŐL

Szelényi Károly jövőre (2013-ban) lesz hetvenéves. Fotósként indult, de annál sokkal több lett – fotóművészként, a Balaton szerelmeseként, több művészeti fotóalbum szerzőjeként, a Corvina Kiadó szerkesztőjeként, az Iparművészeti Főiskolán fotót tanító tanárként tartják számon. Tárgy- és tájfotográfiáival (Veszprém megye, Káli-medence, herendi porcelán, Pápa, Balatonfüred) sokak szívébe lopta be az egyik legszebb magyar régió képeit. Kitüntetései számosak, művészeti albumai még inkább. Ez a mostani könyve a színelméletről viszont meglepetés és ajándék – szakmának, érdeklődőknek egyaránt. Ebben is hasonlít választott „hősére", *Goethé*re, aki költő létére a tudomány – a fizika – világába merészkedett. Szelényi fotóművészként követi a példát, a képalkotó múzsa felől a színtudomány múzsája felé fordul.

Szelényi Károly: A színkör tizenkét alapszíne 25, 50 és 75%-ban keverve fehérrel és feketével. A tiszta alapszínek a középső sorban láthatók (ábra) / Károly Szelényi: The 12 basic colours of the colour wheel mixed with 25, 50 and 75% white and black. Primary colours can be seen in the middle row (figure)

Fotó: Szelényi Károly

A KÖNYV JELLEGE

Szelényi választott témája, a színtan óriási terület. Valószínűleg érezte ennek szinte megragadhatatlan, hatalmas voltát, ezért egyetlen szerzőre, Goethére koncentrált. Ezt jól tette, de igazán áttekinthetővé azáltal lett a mű, hogy bemutatta a Goethe előtti és Goethe utáni tudósok állításait, hasonlóságait s különbözőségeit is. Ezáltal jelentős történelmi keretbe került a főszereplő, akire így már lehetett fókuszálni. Kérdés, hogy mivel, mi által?

A kötet egyik erénye a komplexitása. A mű jórészt nyilván tudományos. De a színelmélet összetettségéből következően – mint egy szendvicsen – egymást fedik a fizikai, a kémiai, a történeti és művészettörténeti diszciplínák rétegei. Nem véletlen, hogy a könyv lektorai között szerepel az említett tudományokon kívül a néprajz, az optika és a teológia tudósa is. S a tudományos szűrő csak az egyik oldala az alkotói „prizmának".

A többi oldalon a művészet és a mindennapiság sugarai világítják át a témát. Ráadásul a művészet sem csak a képzőművészetet és a fotográfiát jelenti, hanem kedves meglepetésül feltűnik a zene, a könyvművészet és az építészet is. Ettől változatos a könyv. A megszokott tudományos (és művészeti) írások sűrűn elmennek az absztrakció kiüresedő kategóriái felé.

Ez a mű nem korlátozza nyelvét egy szűk szaktudományos nyelvre. Él a leíró, összehasonlító és a köznapi beszédfunkciók változatosságával. A hasonló opusok körében elvárt, „kötelező" elemzések kínzó Nesszosz-ingét sem erőlteti magára. Vagyis merészel kibújni az állandó analízisből – érezve, tudva, hogy *korunk már régen nem az analizálást, hanem a szintézist igényli*. S ez a könyv is erre törekszik.

Színelméleti közelítések, értelmezések

Szerencsés a könyv alcíme, amit a szerző magától Goethétől idéz: *A fény tettei és szenvedései*. A nagy német egyéniség hamar elárulja költő voltát, amikor a kemény fizikai téziseket módfelett finom, esztétikus metaforákba csomagolja. Helyesen írja Szelényi, hogy Goethe lerakta a színpszichológia alapjait (is), de ez mit sem változtat Johann Wolfgang elemi esztétizmusán. Költői képei ("a fény cselekedetei és gesztusai", vagy „a fény tette a szín, amely akkor jön létre, ha a fény sötétséggel találkozik", stb.) úgy megihlették Szelényit, hogy hasonló költőiséggel igyekszik kibontani a goethei állítások értelmét: „…a szenvedések azok a feszültségek, ellenállások, melyeket a szín keletkezése közben a fénynek el kell tűrnie." Antropomorf képek, szinte emberi létezést idéző megszemélyesítések. Ezek után több mint meglepő, hogy a költő saját költészete és minden egyéb munkája fölöttinek tartotta a színelmélet jelentőségét. (Talán épp azért, mert költészeti alkotásai kézreállóbbak és egészen természetesek lehettek számára, a tudományos elmélet ezzel szemben kétségtelenül sokkal keményebbnek tűnő szellemi munkát igényelt – amelyet alkotói fegyelmezettségével magas színvonalon végzett el. Mai szóval úgy mondhatnánk: mindkét agyféltekéjét jól működtette.)

A színelméletben a történeti fejlődés során rengeteg vélekedést, értelmezést írtak le. Ezek között vannak, amelyek megmaradtak az általánosítások (néha az alapvető tévedések) szintjén, mások pedig profetikus feltételezésekként vagy bizonyított felfedezésekként maradtak ránk. Jogos Szelényi figyelmeztetése, miszerint: „A színlátás, a szín érzékelésének vizsgálata összefügg a civilizáció fejlődésével és az egyes történelmi korokhoz kapcsolódó szellemi áramlatokkal is." Nézzünk néhány példát ezekre a közelítésekre, értelmezésekre.

Démokritosz szerint a tárgyak a fény hatására képet küldenek, és szemünk ezeket fogja fel.

Arisztotelész szintén a fényt találja tettesnek, szerinte a látás oka az, hogy fény a tárgy és a szem közötti étert aktiválja, s ez hívja életre a színeket. Tagadván a színek tiszta látását, eljut a környezet, illetve a világosság s a sötétség általi változásokhoz, voltaképp a viszonyításhoz.

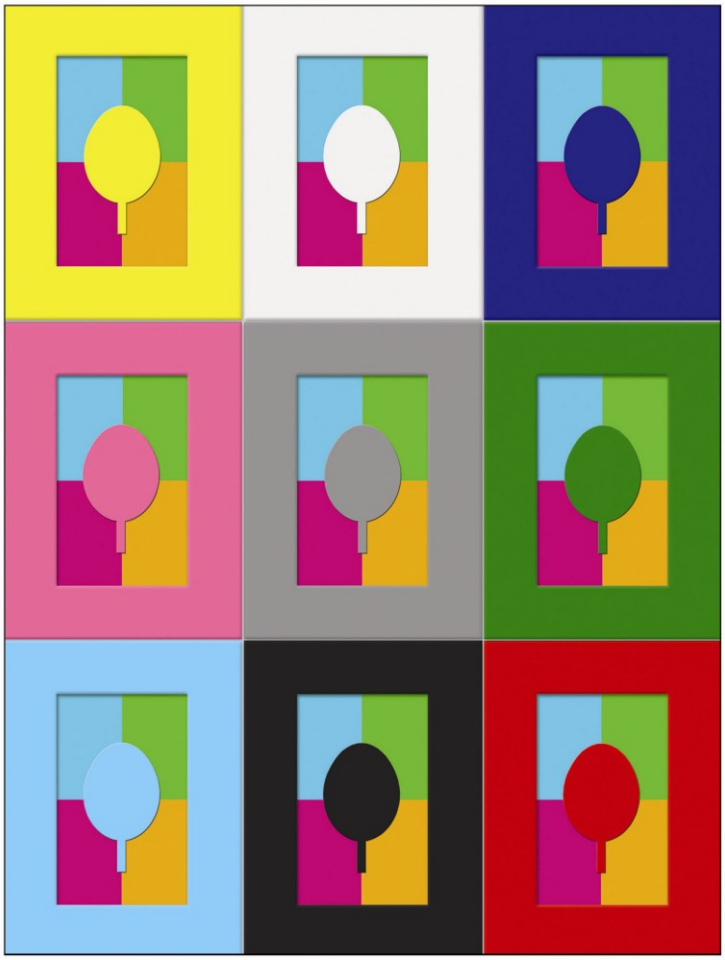

Fotó: Szelényi Károly

Szelényi Károly: Tanulmány arról, hogy egyetlen szín megváltoztatásával a képek karaktere is megváltozik (ábra) / Károly Szelényi: Study of one single colour change affecting the character of pictures (figure)

A reneszánsz érdekes szimbolikát hoz létre a tárgyak-őselemek, színek relációiban.

Leonardo meghatározónak mondja ki a környezet színeinek hatását a tárgyakra. Fénytörést, fényelhajlást vizsgáló kísérletei előrevetítik a későbbi, optikai eszközökkel való kutatásokat.

Huygens fizikai hullámelmélete új magyarázatot ad az energia által született fénypontoknak.

Newton eljut a spektrum színeinek rendszerezéséig, s a hangok/színek analógiáihoz, de elmélete csak korpuszkulárisnak véli a fény terjedését, e feltevése megdőlt a modern fizika egyidejűleg hullámelméleti s részecske-felfogású modelljében. Newtont Goethével összevetve pár századdal később a magyar *Kner Imrét* idézi a szerző. Kner szerint „Newton, mint természettudós, az egész jelenségben kereste a részeket. […] Goethe, a művész, a részekből építi fel az egészet" – írja Szelényi.

Itt érdemes egy pillanatra megállnunk, hogy a könyv okos elfogulatlanságából kilépve konkretizáljuk, aktualizáljuk ennek a dilemmának a filozofikumát. A *rész és egész kérdése* (mely *Heisenberg-*

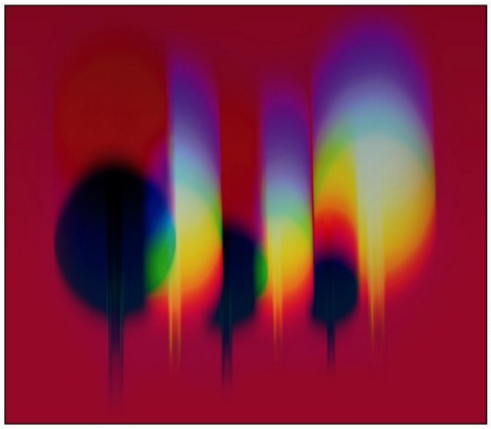

Fotó: Szelényi Károly

Szelényi Károly: Prizmatikus jelenség III. (fotó) / Károly Szelényi: Prismatic phenomenon, III

nél mély filozófiai tartalmat kapott) mindmáig alkalmat ad félreértésekre. A modern tudományok, élükön a fiziológiával, orvoslással, pszichológiával, teológiával és szociológiával sorra bizonyítják, hogy az ember idegi, lelki és spirituális megismerő aktivitása kifejezetten holisztikus művelettel modellezhető. Azaz először az egészből indul ki az észlelés (példa rá a fiziológiai és esztétikai megismerés, amely a párizsi *François Molnar* életművének középpontjában áll), ezt bontja le összetevőkre, részekre az agy, vagy teszi artikulálhatóvá a nyelvi készség, hogy utána ismét az egészig jusson. Érdekes, hogy a magukat avantgárdként jellemző pedagógiai „modernek" némelyike mindmáig ortodox módon ragaszkodik a fordított szemlélethez, amely mindig részekből indítja a tevékenységet, s részekből rakja össze az egészet. (Pont, vonal, folt, kompozíció stb.) A 20. század elején, a kor legjelentősebb magyar neveléstudósa, *Karácsony Sándor* nyelvi példával bizonyította ennek a pedagógiai tévedésnek a haszontalanságát. A hang-szó-mondat tradicionális tanítási modelljét elvetve bizonyította be a gyermeki, felnőtti nyelvtanulás ehhez képest ellenkező irányú – holisztikus – készségfejlesztésének természetességét.

A színelméleti felfogásokra visszatérve több ponton ellentét látszódik Newton és Goethe szemlélete között. (Newton például a tiszta fényt tanulmányozta, mennyiségi analízist alkalmazott, Goethe a formákat és határokat vizsgálta prizma által, a látvány minőségének kutatásával.) Heisenbergnek kellett jönnie ahhoz, hogy megvilágosodjék: Newton és Goethe „a valóság két különböző síkját keresik", s felfogásaik bizonyos értelemben kiegészítik egymást.

Károly Szelényi: Colours

The deeds of light, what it does and what it endures. Goethe's Theory of Colours in everyday practice

Colours. The deeds of light, what it does and what it endures. Goethe's Theory of Colours in everyday practice by Károly Szelényi provides a profound survey of the theory of light, colours and space rendering, with focus on Goethe's classic, foundational volume. The author, distinguished Hungarian photo artist Károly Szelényi, looking back on an almost 50-year-career, renowned photographer of works of art and landscapes, author of numerous awarded albums, engaged by Corvina Publishing House and teaching photography at the Hungarian College of Applied Arts for decades, founder of the photo archives Hungarian Pictures, owner of prestigious prizes, is a pre-eminent expert of the field. Combining scientific explanations, technical descriptions with excursions to the fine arts, music and architecture, with an excellent, clear and understandable style of presentation and with plentiful illustrations, Colours is a complex, essential volume of vital importance, a 'visual atlas' not only for professionals but also for the wider public, to be recommended as a coursebook not only at art schools but at all secondary schools. (Edited by Aranka Sz. Farkas, published by Művészetek Háza, Veszprém and Magyar Képek, Veszprém–Budapest, 2012.)

Kner Imre kitűnő megjegyzése már a színelmélet alkalmazása, az életvitel és életmód, ízlés felé viszi a gondolatot: „*A színízlést nem lehet tanítani, mert az a szem kultúrája*." Ritkán lehet ilyen tömör, axiomatikus tézist olvasni, mint amilyet itt Kner remekelt. Szinte kodályi magasságba emelte a mondatát. Külön érdeme Szelényinek, hogy Kner Imrét beillesztette a színelmélet híres (leginkább fizikus) elemzői közé és a hazai alkalmazók egyikeként méltó módon mutatta be ezt a kiváló könyvművészt, nevezetes tudományos „színkörével".

Goethe hasonlóképp fontos állításaiból többet is lehet idézni – végül is az ő életművéről szól a könyv –, de érdemes előzetesen is megemlíteni a legfontosabb téziseket:

A tárgy színe nem az elnyelt szín, hanem amit visszaver.

A színek a szubjektumban (a szemünkben) keletkeznek. Goethének ezt a rendkívül fontos felfedezését a szerző jól fogalmazott összegzéssel emeli a logikai következtetés szintjére, mondván: „Megállapíthatjuk tehát, hogy a fénysugarak által keltett, állandóan változó ingerek agyunkban »transzformálódnak«, találkozván emlékképeinkkel, aszszociációinkkal. Ezek azok az érzéki csalódások, melyek következtében *fizikai értelemben nem látunk helyesen* – cserébe kapunk viszont egy sokkal érdekesebb és izgalmasabb világot."

„Ha sötétet kínálunk a szemnek, akkor világosat kíván, ha világosat kínálunk, sötétet követel, s éppen ezzel mutatja meg elevenségét, ama jogát, hogy megragadja a tárgyat, miközben önmagából hoz létre valamit, ami a tárggyal ellentétes." Goethének ezzel a lényegi megállapításával megérkeztünk egy általánosítható alapelemhez. A *komplementaritás*ról van szó. Ez a felismerés messze túlmegy a fizikai, kémiai elméleteken, a színtanon és ezen könyvön. A kiegészítések rendszere benne rejlik emberi viselkedésünk, biológiai felépítésünk, szexualitásunk, gondolkodásmódunk egészében. A „bináris oppozíciónak" nevezett ellentétek mindennapi életünk részei. A „kételemű szembenállás" ott van a fent-lent, kint-bent, hideg- meleg, jobbra-balra, világos-sötét, nappal-éjjel, férfi-nő, gyerek-felnőtt, rokonszenves és

ellenszenves, kicsi-nagy, aktív-passzív, zárt-nyitott, nedves-száraz, dúr-moll, itt-ott, élő-holt jellegű viszonyításaink ellentétében és egységében. Mind a két fogalom fontos – lám, ez is komplementer: *ellentétében és az ellentétek egységében* látni a világot. Ez a kulcskategória, a komplementaritás végigkíséri természetesen az olvasót a színelméleti tanulmányokban is.

A bíbor szín minden szín legjelentősebbje. Mint minden „leg", nyilvánvalóan ez is erős túlzás, de az ókorból, középkorból elterjedt nagy bíborcsiga-kultusz különlegessége érthető. A szerző ide is beilleszti történelmi lábjegyzetét (kuriózum, hogy a kardinálisok bíbor köpenyét skarlátszínre cserélte a pápa, amikor a török hódítás miatt megállt a bíborkereskedelem.)

„[A] természeti népek és a gyermekek vonzódnak a telített színekhez […] Az életet kedvelő népek, mint például a franciák, különösen az aktív oldal telt színeit hordják, a visszafogottabbak, mint az angolok és németek, a sötét színeket egészítik ki a sárga különböző árnyalataival. A szerinte méltóságra törekvő népek, mint az olaszok és spanyolok, vörös színnel kombinálják a passzív színeket" – jellemzi a szerző Goethe felfogását a színpreferenciákról, a színeknek a viseletekben való alkalmazásáról.

Színtörvények

A könyv egy része szinte műszaki szakkönyvként írja le a színelmélet immanens törvényeit, beavat a színlátás rejtelmeibe és relativitásába, a színnevek titkaiba, színkeverésekbe, a színes fények additív és a pigmentfestékek szubtraktív keverésébe, részletesen bemutatja a fizikai és kémiai színek, a színkontrasztok, a színhangzatok lényegét, majd elmélyed a funkciók és relációk ismertetésében. A színdinamika, a színpreferencia, a színkör leírása mellett talán a legizgalmasabb részek a *színpszichológia és a színszimbolika* alkalmazásai. Mindezek elemi értékelése is lehetetlen kísérlet volna (a könyv terjedelme 208 oldal). Viszont nagyon is van értelme a legfontosabb részek kiemelésének.

A színtörvények, színjellemzők izgalmas kategóriái a *színkontrasztok*. Szelényi végigveszi a kontrasztjelenségeket a fontosabb történeti elméletek kidolgozóinál. Hosszasabban idézi a 20. század két jeles művészeti teoretikusát, *Johannes Itten*t (a hét kontraszt-elv kidolgozóját) és *Josef Albers*t. De az elvek sorolásánál talán fontosabb az, amikor a szerző a konkrét képek, természeti tájak, házak, fotók színragyogásait tárja elénk. (Ezáltal teszi a tudományosság mellett könnyen olvashatóvá, és népszerűsítő jellegűvé is a színelméletet.) A konkrét példákkal szemléletesen mutatja be a magyar folklór, az orosz dácsa-tradíció, az amerikai városépítészet s a gyümölcsöskosár *komplementer* színkontrasztjait. (Igen, legelőször a komplementaritást, amelynek szerepét nem véletlenül emeltem ki a fentiekben – mint természettörvényt.)

A kiegészítő színpárok kölcsönhatása jól tanulmányozható *Monet*, *Renoir*, *Van Gogh* képein.

A *világos-sötét (fény-árnyék) kontraszt*ról a szerző megállapítja: „…a leghatékonyabb művészi eszköz, mert a kép kompozícióját nagymértékben befolyásolja a világos és sötét felületek aránya." Példáit a kora keresztény és a bizánci művészetből veszi, találóan idézve a *János evangéliumá*t: „Én vagyok a világ világossága".

A *minőségi kontraszt* különböző tisztaságú és telítettségű színek egymásra hatásakor adódik. A „gyenge, tompa, piszkos" színek mellett kétségkívül sugárzó hatásúak a „telt, kiabáló, erőteljes, tiszta" színek. A jól eltalált példákat a festészet és a fotóművészet területéről idézte meg a szerző. (Leonardo színperspektívája, a fotós nagytotál és a közelkép.)

A *mennyiségi kontraszt* esetében jön szóba a méretarány s a színegyensúly kérdése. A szerző szépséges képeken illusztrálja a bíbor és zöld, a kék és sárga színek kiegyensúlyozatlan avagy az arányaiban kiegyensúlyozott kompozícióival a mennyiségi kontraszt létét.

A *magában való színkontraszt* a szubtraktív keverés alapszíneinek (bíbor, sárga, cián) ellentétével elementáris, nagyon élénk hatást képes elérni. Különösképpen az egyházművészet élt sűrűn ezzel a kontraszttal (üvegablakok, liturgikus színszimbolika), valamint 20. század eleji modernek *(Matisse*, *Picasso*, *Léger*, *Miró)*, s jelenkori plakátok, reklámgrafikák eszköze.

A *hideg-meleg kontraszt* már túlmutat az elméleten, egészen a mindennapi gyakorlatban való alkalmazás felé nyit ablakot. A hőmérsékletérzet-különbségben két (közel azonos telítettségű) szín kölcsönhatása esetén az egyik hűvös, hideg, a másik meleg hatást vált ki. Ezt megtapasztaljuk

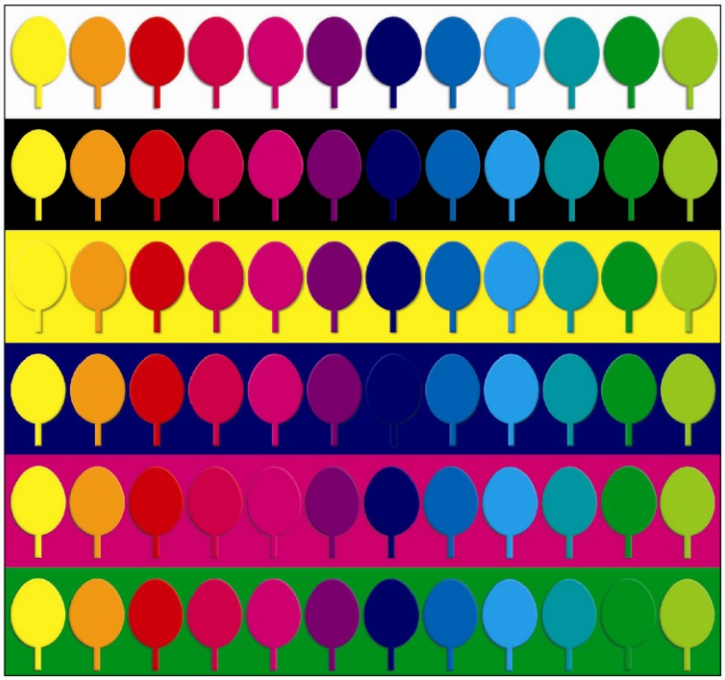

Fotó: Szelényi Károly

Szelényi Károly: A színek térhatása fehér és fekete, valamint színes alapokon (ábra) / Károly Szelényi: The three-dimensional effect of colours on black, white and colour backgrounds (figure)

lakásokban, közintézményekben, utazásaink során, az impresszionistáknál, a gyermekkórházakban és a halpiacon.

A színek más területekkel való érintkezésénél a szerző röviden felvillantja a *szinesztéziát* (külön érzékszervi észlelések egymásra vonatkoztatott összhatása), a színhang „desszertjét", megajándékozza olvasóit a sok évszázados titkot kereső kísérletekkel. Ez a *színek-hangok megfeleltetésének, összhangzattanának* régi álma. Szelényi – lévén, hogy kötete egészét Goethének szentelte – a költő elveiből indul ki, ahol Goethe leírta a színkontrasztokat moll- és dúr zenei hangsorokban. Emlékszünk, a francia szimbolisták (*Verlaine*-ék), s a 20. századelő festői, zenészei sokat foglalkoztak a fényzenékkel, fényorgonákkal. Meglepő *Kodály Zoltán* és Kner Imre (!) közös elgondolása a szín-hang megfeleltetésre. Még nagyobb meglepetés, amikor a szerző a hazai progresszív beat egyik nagy „ikonját", *Tolcsvay László*t szólaltatja meg, s idézi három oldalon át. Tolcsvay dicséretére legyen mondva, visszafogott és igen elgondolkodtató, amit közöl a hármashangzatok Knernél leírt „trikolór" színeiről. Talán éppen a fenntartásait hangoztató mondata a legrokonszenvesebb: „Tehát nem analogizálható egyetlen keveretlen színnel egy-egy zenei hang, hanem számtalan árnyalatnak is meg kell jelennie. […] Az igazi szín, hang összhang a lelkünkben van. Csak a szívünk képes megérteni."

A SZÍNEK – AHOGY MEGÉRINTENEK

Könyve vége felé Szelényi igen érdekes feladathoz ér. Bemutatja a színpszichológiát, a színek hangulatkeltő hatását, s a mindennapok színszimbolikáját.

Korunk egyik kiemelkedő magyar szín-tudósát, *Nemcsics Antal*t idézi: „A vidámság színei telítettek, és amennyire a telítettség megengedi, világosak, a haragé telítetlenek és sötétek." Az emberek közérzete, megszokott (környezeti) programozottsága nemcsak élettanilag jelzi a színek tudatunkra való hatását. Hagyományaink, örömeink, rokonszenveink, bánataink, súlyos ellenszenveink sorra kötődnek színekhez is. Színek keltette érzelmeink részint kultúrafüggők, másrészt alkat-, karakterfüggők. Ezeket a hatásokat a reklám a kereskedelemben, a lélektan a gyógyításban tudja hasznosítani. A színasszociációk igen ingoványos, kockázatos terepet jelentenek, a szerző mégis megkísérli egyenként is bemutatni a színek érzelmi hatásait. Íme pár szín Szelényi bemutatásában (ahol okosan jelzi, minden relatív):

Fehér: Nyugaton ártatlanság, ünnep, Kínában, Japánban a halál és betegség színe. (Érdemes hozzátenni, nálunk a csökölyi „fehér gyász" is keleti eredetű.) A high-techben: egyszerűség.

Fekete: Bűn, bűnhődés, halál és a kalózok színe. Másrészt: a protestáns puritán komolyság.

Fehér és fekete együtt: *Kandinszkij* szerint „a csend, a születés és a halál nagy lehetőségei".

Szürke: *Frieling* szerint „az egyetlen szín, amelynek nincs ellenfele". A szegénység, szükség, lemondás jele. Az üzleti életben profizmus, elegancia. Nők nemigen kedvelik, jó háttérszín.

Vörös: Tűz, égi fény, Nap, vágy az ókorban, középkorban, ám a legújabb korban a forradalmak, háborúk, egyúttal az élet, vezeklés és áldozat színe. A szerelem, erotika, az élvezetek jelképe. Túl sok mennyisége nyugtalanságot kelt emberben, állatban. A zászlószínek közt a legelső helyet foglalja el. A Föld és az anyaság színe.

Sárgásvörös: Goethe szerint a melegség és az öröm színe. A borostyánkőnek, s az ősz napsütötte békességének, barátságos belső tereknek a kedvelt színe.

Sárga: A „megtalálás és a megismerés" színe (Goethe). S mint tudjuk, a legvakítóbb, legélesebb jelzés a hétköznapokban. Mozgást idéző, megmozgató elem. Keleten a tao színe, megvilágosít.

Zöld: Passzív, ugyanakkor biztonságot jelentő természetszín. Közlekedésben a „mehet" jele, üde és nyugtató, legtöbbször a reményt is szimbolizálja. Friss, fiatal és naiv (zöldfülű).

Kék: Igazság és állhatatosság. Az égbolt és Mária köpenyének színe. Víz, repülés, levegő. A kérdések, távoltartások jele, Picasso szomorú korszaka. A komplementer sárgával: ünnep.

Cián: Energia, csodák utáni vágy; végtelenre utal, vágyat kelt a tisztaságra. Gondolkodó-szín, Goethe szerint. Orvosok szerint vérnyomást csökkent. Fuvola-szín (Kandinszkij). Blue jeans.

Lila: Püspök-, levendula-, orgonalila, ibolyaszín, padlizsánlila. A mértékletesség jele. Bátor és szenvedélyes, másrészről a bűnbánat, a böjt, a szemlélődés jelképe.

A könyv a mindennapok színszimbolikájával és Szelényi saját kutatómunkájával zárul. Konkrét eszköz a könyv végi háromszoros variációt, relációt adó, forgatható színkorong. Profi módon kipróbálta és lefotózta Goethe kísérleteit, a prizmatikus jelenségeket, a kontrasztok variációit. Komoly és élvezetes, igen fontos könyv. Tankönyv. A szerzőn nem múlik a színtan tudatosítása és tanítása. Követheti Goethét a magyar kutatók várva várt bemutatása, Nemcsics Antal, *Horváth Dénes* és társaik megismertetése. *Dan Reisinger*t idézem: „Szelényi Károly ezzel a könyvvel visszaadta a világnak Goethe színeit." Igaza van. Szinte szánalmasan színtelenné szürkült korunk azonban még többet kér. A felismert tudás alkalmazását. Hogy elérjünk oda: amit tudunk, tegyük is. S tudja pedagógiánk is, mit teszünk. Éljünk színesen!

DEME TAMÁS
művelődéskutató

(Társszerzők: Tolcsvay László – gondolatok a színek és a zenei hangok kapcsolatáról; Farkas Attila – A katolikus egyház színei; † Raj Tamás – A színek a Bibliában és a zsidó hagyományban. Művészetek Háza – Magyar Képek, Veszprém–Budapest, 2012)

A fotókat a könyv szerzője bocsátotta rendelkezésünkre.